

Interview gehouden door Jakob Loer met Reina Kruijer-Steenhuisen (1911) op vrijdag 27 februari 2004 in de Westerburcht te Zuidhorn.

Reina Steenhuisen was bewoonster van het pand Busser van 1912 tot ca. 1929.

Waar bent u geboren?

Ik ben in de stad geboren en daar vandaan zijn we naar Aduard gegaan. Ik ben in 1911 geboren en in 1912 zijn we naar Aduard gegaan. In april van dat jaar hebben mijn ouders het café gekocht. Hamstra heeft er voor die tijd in gewoond en die is failliet gegaan en toen hebben mijn ouders het gekocht. Als baby ben ik eerst bij mijn oma geweest, zolang als mijn ouders bezig waren het huis klaar te maken.

Hoe heetten uw ouders?

Roelf Steenhuisen en mijn moeder was een Antje Mellema. Ik had twee zusters. Eén is op 14 jarige leeftijd overleden. Zij heeft een ongeluk gehad. Dat was Janke (Jeanet) en de ander was Bertha en die was 69 toen ze is overleden.

Hoe oud was u toen jullie uit het café zijn gegaan.

Van der Horns zijn getrouwd en toen zijn wij eruit gegaan. Die hebben het gekocht, in de maand november. Ik was toen een jaar of achttien.

Laten we het pand maar even doorlopen. We beginnen aan de voorkant.

Wij hadden een verlof voor het café. Er zat eerst een vergunning op, maar omdat Hamstra failliet is gegaan is die vergunning eraf gegaan. Er moesten eerst drie vergunningen de gemeente uitgegaan zijn, voordat je weer één kon krijgen. Van der Horn wilde geen café meer hebben en heeft het verlof er ook afgehaald. Er zijn heel wat bruiloften geweest bij ons.

Het café zat aan de kant van het gemeente huis. De tapkast stond aan de kant van de gang. Als je de voordeur door ging was de winkel aan de linkerkant en aan de rechterkant was een deur naar het café. De deur van het café was niet aan de zijkant. Daar is later wel een deur gekomen, aan gemeentehuis kant.

Je ging de voordeur in, kwam in een lange gang die aan het eind ook weer afgesloten was met een deur. Aan de ene kant was de kamer met de winkel en aan de andere kant het café. De tapkast zat in het café aan de achterwand aan de kant van de gang. Dat was een mooi ding. Er stonden twee zwarte paarden op. Die tapkast had boven een ronde boog en onder twee kastjes.

Was hij in de muur verwerkt?

Nee, hij stond tegen de muur aan.

Stond er ook een soort toogje voor?

Nee, in de tapkast zelf wel. Geen tafeltje ervoor. Ze schonken de drank in op het tableau van het buffet, zeg maar. Er werd ingeschonken op de tapkast.

Waren die paarden van hout?

Ik denk dat ze van gips waren. De benen waren al afgebrokkeld. Die zijn weg.

Was daarnaast de deur naar de keuken?

Nee, daar was eerst geen deur. Dat was allemaal dicht. Er was alleen een deur waar je naar buiten kon aan de kant van het gemeentehuis. Later is die deur vlak bij de straat gekomen. Maar eerst was er een soort portiek met een deur waardoor je buiten kon komen.

Zat er een schoorsteenmantel in?

Nee, er ging een pijp naar boven. De kachel stond in het midden met een ring erom toe en de tafels er rondom. Het was echt ouderwets.

Er zat geen vuurplaats in?

Nee, wel een pijp naar boven toe.

Er zat behang aan de muren?

Ja, dat zat op linnen.

De balken waren zichtbaar?

Ja, dikke balken zaten erin.

Wat voor kleuren, weet u dat nog?

Nee, dat durf ik zo niet te zeggen. Geen zwart.

Zaten er aan de kant van het gemeentehuis nog ramen?

Ja, twee ramen. De kachel stond er tussen. Ja, niet aan de muur, je kon eromheen zitten.

Zaten aan de binnenkant van de ramen ook blinden?

Ja, dat is wel zo geweest. Ze zaten er wel in toen wij er gekomen zijn, maar we hebben later gordijnen gekregen.

Het is eerst geen winkel geweest. Toen het een gemeentehuis was, was dat waarschijnlijk de secretarie. Dat dacht ik. Er zat een aparte kast in. En het winkeltje had een ronde boog wat waarschijnlijk het loket is geweest.

Waar zat die boog dan?

In de gangmuur.

[ik weet niet of zij bedoelt dat het winkeltje ook een boog had, dus eerste balie is geweest van de secretarie en pas later winkel is geworden].

Daar stonden ook twee beelden?

Achter aan het einde van de gang.

Bij die boog?

Ja, bij die boog stonden twee beelden.

Die beelden hebt u wel gezien?

Ja, ik weet nog wel dat ze er waren. Vlak voor de oorlog zijn ze eruit gekomen. Ze zijn naar Barkmeijer gegaan aan de Hereweg in de stad. Dat gedeelte is plat gegooid in de oorlog. Daar zullen die beelden ook wel kapotgegaan zijn. Hij had ze in de gang staan. [15:20]

Hoe zag het vertrek van de winkel eruit?

Er zaten eerst drie ramen in, maar ze hebben er later voor de winkel een groot glas ingezet. Dan kon je koekjes in het raam zetten. Wat ze tegenwoordig allemaal hebben, etalages. Je ging eerst de voordeur in en dan bleef je voor de toonbank staan. Als je de kamer in wilde ging je om het winkeltje heen. Je bleef staan voor de opening van de toonbank van de winkel. Ja, dat is er later ingebroken. Als je de kamer in wilde, moest je door het winkeltje heen. Dat was geen grote kamer en er zaten twee ramen in.

Zat daar wel een schouw in, een schoorsteenmantel?

Nee, ook niet. Daar ging ook een pijp zo naar boven.

Zaten er ook bedsteden in?

Die zullen er wel geweest zijn, maar daar is later een slaapkamer van gemaakt. Dan keek je uit naar de Hofstraat, daar keken de ramen op uit.

Waren daar ook houten vloeren?

Ja, daar ook en in de kroeg.

En de gang?

Dat waren tegels, grote bruine tegels.

Dan ging je de gang in door de boog heen naar de keuken. Waar was die?

Dan ging je linksaf. De keuken was achter de kamer. Het was een diepe keuken. Die hebben ze later dichtgemaakt. Je ging met een trappetje naar beneden. Er was een klein gangetje met een bedstee en van daaruit ging je naar de keuken. Het was een stenen trap. Je ging de gang in en dan draaide je naar links naar de keuken en dan zat aan de rechterkant een bedstee.

Er zat een schouw in de keuken. Waar?

Ja, aan de kant van de Hofstraat. Daar stond de kookkachel onder.

Zaten er ook ramen naast?

Ja, aan weerskanten zat een raam.

Hoe groot waren die ramen? Net zo als in de voorgevel?

Ja, net als in de voorgevel. Later is dat allemaal veranderd.

Dat is veranderd toen wij er in woonden. Dat was toen een dichte muur in de keuken. Later is dat een soort doorrid geworden. De keuken is toen gedempt en de keuken hebben we toen aan de andere kant gekregen achter het café. Dat waren toen twee kamertjes en dat is één geworden, een keuken.

De oude keuken is dichtgegooid en de muur opengebrouwen, zodat ze de schuur in konden komen. De schuurdeuren waren aan de kant van het binnendiep. Later zijn er dus voor ook schuurdeuren gekomen, maar die waren er eerst niet. Daar zat voor die tijd een

keukenraam. Eerst gingen ze met de bakfiets brood rondbrengen, maar later ging het met paard en wagen en daarom hebben ze de keuken dichtgegooid, zodat ze er in één keer doorheen rijden konden.

De kant waar ze toen die schuurdeuren erin gezet hebben...?

Dat was toen recht.

Hoe zag die wand er aan de binnenkant uit?

Daar zat een raam waardoor je naar de Seinenstraat kon kijken.

In die hoek hadden we een ronde tafel staan. Heel veel kinderen van boeren die kwamen 's middags bij ons te eten, te overblijven. Ze kregen een glas melk en aten daar hun brood op. Bij de andere tafel zaten wij.

Zaten er tegels aan de muur?

Alleen in schouw zaten tegels. De keuken was verder wit.

Er zat een stenen vloer in. Ik dacht rode tegels. Met die timmerij is dat allemaal veranderd. In de gang zat een deur naar de kelder.

Je ging vanuit de gang naar de kelder?

Ja. Die kelder was heel diep. Er zaten bogen in, waarin ze vroeger wijnflessen in legden.

Die keuken, aan de Hofstraatkant, zaten daar kloostermoppen in?

Dat weet ik niet. [ze bekijkt foto] Aan de hofstraatkant zat een raam, dan de schouw, dan weer een raam, dan de hoek om aan de Seinenstraatkant waar weer een raam zat.

De kelder had ook een raam. Was dat een klein raampje? [ze bekijkt de foto]

Ja, een klein raampje. Zoals nu, zat er toen ook in.

Nu de andere kant, waar later de keuken is gekomen.

Ja, dat was eerste een kamertje met een bedstee erin. Ik denk dat het een kamertje was voor gasten.

Waar kwam je er in.

Vanuit de hal kon je linksaf naar de keuken en rechtsaf naar dat kamertje. En verderop zat een deur, dan kwam je in dat winkeltje. In dezelfde ruimte, het was erin afgebouwd. Er was een deur voor het café en één voor het winkeltje.

Als je buiten stond had je aan de zijkant twee deuren. Buiten, kwam je via de linker deur het café binnen en via de ander het winkeltje?

Ja, toen mijn vader en moeder er kwamen is dat winkeltje eruit gehaald. De winkel zat voor die tijd niet aan de straat, maar aan de zijkant. Die muur zal wel dichtgemetseld zijn.

Dat is toen de keuken geworden. En waar zat die oude bedstee?

Aan de linkerkant als je erin kwam. Aan de zijkant kon je er ook in... [einde band 1a]

Het winkeltje is toen bij de keuken gekomen.

Hoe zag het er aan de buitenkant uit? Zat er één raam in?

Twee ramen. Eén van het kamertje en één van het winkeltje. Toen de muur eruit gekomen is zaten er twee in de keuken.

Je had dus de deur van het winkeltje, dan twee ramen en dan de deur van de gang.

Ja. Die deur van het winkeltje is er wel blijven zitten. Die is er niet uit gekomen.

Okay, dan gaan we naar boven. Die twee gangen komen bij elkaar.

Als er mensen trouwen gingen, dan gingen ze via de zijkant naar de bovenzaal. Niet door de voordeur. Met de spaarbank was dat later ook nog zo.

Als je die zijdeur inging, had je dan aan de linker- en rechterkant ook nog deuren?

Aan de rechterkant had je een deur naar de melkenkamer.

Een andere deur aan die kant ging naar het achterdeel. En daar vandaan ging je weer naar de bakkerij.

Als je rechtdoor ging, ging je naar de zaal. Eerst een deur open maken...

Nee. Je ging gewoon de trap op en als je boven was, was daar een deur die de zaal afsloot, aan het einde van de trap. Dat was afgetimmerd.

Hoe zag die zaal eruit?

Tweedelig. De ene kant had een gewelf, de andere niet. Die is er een keer afgevallen. Ze hebben het er 's een keer over gehad, dat daar ook een gewelf gezeten had en dat die op de een of andere manier naar beneden gekomen is. Waar het gewelf was, zat een deur die je zo open kon doen, die je kon opvouwen. Misschien zit ie er nog wel in. Aan de gemeentehuis kant was een diep raam met een schot ervoor, zodat je er niet uit kon vallen. Er was daar ook een raam en daarmee keek je naar de Hofstraat toe.

Aan de kant van het gemeentehuis, hoeveel ramen zaten daar?

Twee.

En in het midden schouw?

Nee. Daar zat het raam, waar je uit kon vallen. Dat raam liep aan onderen toe.

Er zaten drie ramen in.

Aan de gemeentehuis kant zat een gewelf?

Ja, een ronde boog en aan weerskanten zo'n [tekent met de hand].

Dat is hout zeker. Dat is wel wit gemaakt, maar niet zo als die andere.

Welke andere?

Die gipsen, die mooie boog.

Op gemeentehuis kant, dat is toch zo'n mooie gipsen boog?

De zolder?

Ja, de zolder.

Een mooi gewelf. Die andere kant niet, dat was gewoon hout.

U zegt dat het aan de ene kant gips was, aan de kant van het gemeentehuis?

Ja. Rond en aan weerskanten zo'n streep.

Die strepen waren ook van gips?

Ja, die ook.

Met bloemversiering?

Nee, rechthoek, rechthoek.

Die andere kant was gewoon hout en werd van tijd tot tijd gewit.

Hoe kon u zien dat aan de andere kant gips zat?

Ja, dat zeiden ze.

Ik vraag dat, omdat dat nu niet meer zo is.

Het is beide kanten hout?

Ja. Maar ze zijn wel verschillend.

Die aan de kant van het gemeentehuis is zeker mooier?

Ik weet het niet uit het hoofd.

Aan de kant van de Hofstraat zaten geen toneel en ramen?

Er zaten ramen in, twee en een kleintje richting de Hofstraat.

Aan de kant van het gemeentehuis?

Daar zaten daar meer ramen in.

Aan de kant van de Hofstraat aan de zijkant richting Binnendiep.

Oh, ja, daar zit nu een plaat voor getimmerd.

Zat er een schouw aan de Hofstraatkant?

Nee er liepen stenen pijpen over de zolder heen, want in de keuken was wel een schouw.

Was er een tapkast in de zaal?

Een vierkant ding tegen de muur aan. Veel simpeler als die van beneden. Een uitbouwseltje van hout aan de muur. Die zat aan de trapkant, daarachter.

Had uw vader allemaal tafeltjes in de zaal staan?

Nee, alleen een lange tafel, voor vergaderingen. Op zolder - er is ook kerk geweest toen de Abdijkerk verbouwd werd - die stonden dan in rijen, die zijn later op zolder gezet. Er was een deur en dan kon je zo op de zolder komen, op het voorhuis? Heel ingewikkeld.

Er is vast niemand meer die weet dat er in die zaal kerk geweest is.

Voor die tijd heeft het gemeentehuis er gezeten en als u zegt dat er een gipsplafond in die bovenzaal zat, de mooie kant, dan denk ik dat de gemeente daar zat.

Dat denk ik ook. Als er iemand trouwde, gebeurde dat daar.

Het is zo raar dat daar drie ramen in zitten.

Ja, maar dat was toen ook al zo.

Die bakkerij stond los van de schuur.

Nou los, je hoefde niet naar buiten. Er was een platdakje.

Die schuur was gewoon een stal?

Ja, een paardestal zat erin en een rij koeien en een vak waar hooi in kon. Je kon er wagens in zetten.

En een melkenkamer?

Ja, aan de rechterkant van de gang.

Als je op de zolder van het voorhuis was, zaten daar ook nog raampjes?

De pijpen van de schoorstenen waren daar. Aan de gemeentehuiskant zaten raampjes.

Aan de Hofstraatkant niet.

Weet u dat zeker?

Ik dacht het....maar ja, misschien is het wel zo geweest. Tussen de ramen had je de pijpen van de kachels.

Wat ik u nog wilde laten zien, de foto van de beelden?

Oh ja, dat komt goed. Dat was toen net zo. Zo is het geweest.

Die keuken had een stenen trap?

Ja, twee treden. Hij zal er nog wel zitten.

Hoe liep die kroeg?

Ja, goed. Als er iemand kwam die een kind moest aangeven, dan kwamen ze bij pa of ie meewou te aangeven. Hij ging dan mee en dan kochten ze een glaasje Madeira. Toen het Hoge Hof er nog niet was, hadden de Gereformeerden de loop bij ons. Er was een jongensvereniging. Toen het Hoge Hof er nog niet was, hadden we veel bruiloften boven.

Jullie zijn daar weggegaan.

Van der Horn wilde geen verlof meer hebben.

Waarom zijn jullie daar weggegaan?

Dat zal ik je vertellen. De bakkerij werd modern, allerlei soorten koekjes en meer en daar had pa geen verstand van en toen werd hij zat van die bakkerij.

Daarom zijn we eruit gegaan en hebben we dat ding van Schipper gekocht.

De bakkerij, daar zat een oven in. Hoe zag dat eruit?

Een gewelfde oven met twee ijzeren deuren. Eronder ook twee deuren waar de takkenbossen in gingen voor het stoken. Aan de Hofstraatkant was een tafel waar het deeg gekneed werd. Er waren daar ook ramen.

[Op de vraag of ze nog foto's heeft van de oude situatie, volgt er een gesprek waaruit blijkt dat zij door haar familie is bestolen toen ze in het Zonnehuis lag, haar persoonlijke bezittingen nog steeds niet heeft teruggekregen en er op een duistere manier met de verkoop van haar woning in Oostwold is omgegaan. Een bizar verhaal. De oude vrouw heeft niet de kracht om de politie in te schakelen. Ze is alles kwijt.]

Aduard, 2 maart 2004